

Citation:

Rembiszewska, D. R., & Siatkowski, J. (2020). Leksyka na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim jako świadectwo wielojęzycznej przeszłości. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 55, Article 2013. <https://doi.org/10.11649/sfps.2013>

Dorota Krystyna Rembiszewska
(Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa)

Janusz Siatkowski
(Uniwersytet Warszawski)

Leksyka na pograniczu polsko- -wschodniosłowiańskim jako świadectwo wielojęzycznej przeszłości*

W wielu publikacjach badaczy z różnych dziedzin rozpatrywano znaczenie pogranicza zarówno w studiach teoretycznych, jak i pracach empirycznych¹. W naszych rozważaniach pogranicze traktujemy jako określenie geograficzne, obszar na terenie Polski znajdujący się w bezpośredniej bliskości granicy państwowej na wschodzie. Jednocześnie to przestrzenne rozumienie pogranicza wyznacza niełatwe do precyzyjnego wytyczenia granice kultur, języków i etnosów.

* Artykuł był przedstawiony na sesji poświęconej pamięci prof. Elżbiety Kędelskiej „Przeszłość w leksyce polskiej i łacińskiej. In memoriam Elżbietae Kędelska”, która odbyła się w Poznaniu 11 kwietnia 2019 roku.

¹ Por. np. teksty zamieszczane w monograficznych numerach czasopisma wydawanego przez Uniwersytet w Białymstoku „Pogranicze. Studia Społeczne”.

Naszym zadaniem jest wykazanie, że trudne niekiedy jednoznaczne rozstrzygnięcia co do pochodzenia wyrazu wynikają ze skomplikowanej, wspólnej przeszłości kulturowej, etnicznej oraz językowej ziem położonych na styku zachodniej i wschodniej Słowiańszczyzny. Spróbujemy to wykazać na przykładzie dwóch wyrazów – *czugun* i *opołonik* – które z jednej strony pokazują uwikłanie wynikające z wielojęzycznej przeszłości terenów, a z drugiej strony są świadectwem dawności realiów wiejskich.

***Czugun, czuhun, czygun, czyhun* ‘żeliwo’, ‘garnek żeliwny’**

Jest to pożyczka orientalna (por. czuw. *tšugun*, krym.-tat. *чојун* i inne – Vasmer ESRJ, 1964–1973, t. 4, s. 377; ESUM, 1982–2012, t. 6, s. 274), która do języka polskiego dostała się za pośrednictwem języków wschodniosłowiańskich (por. np. Sawaniewska-Mochowa, 1990, s. 155; Kurzowa, 1993, s. 346; Węgorowska, 2004, 282; Kostecka-Sadowa, 2015, s. 233 i inni). Wśród niejęzykoznawców pojawiają się opinie, że nazwa *czugun* przeniknęła z języka chińskiego do Rosji przez Tadyżków i Tatarów dzięki jedwabnemu szlakowi po podbiciu Chin przez Mongołów w XIII wieku (Sękowski, 1995; tę opinię przywołuje także Wasilewski, 2001, s. 28).

Ciągłe narastanie materiałów skłania do ponownego przedstawienia tej pożyczki, a zwłaszcza prześledzenia jej zasięgów w gwarach polskich.

W językach wschodniosłowiańskich pożyczka ta występuje w różnych postaciach. W białoruskim języku literackim znana jest w postaci *чыгун* ‘lane, lite żelazo, żeliwo’, ‘garnek żeliwny’ i jej derywatów, np. *чыгунка* ‘kolej żelazna’, *чыгунны* ‘żeliwny’ (TSBM, 1977–1984, t. 5/2, s. 325), w gwarach natomiast wykazuje wielką różnorodność postaci, najczęściej *чыгун*, ale też *чугун*, *чыгán*, *чагун*, *сыгун* ‘garnek żeliwny’ i pochodne: *чыгунік*, *чугунок* ‘garnek żeliwny’, *чыгунны* ‘żeliwny’ (SPZB, 1979–1986, t. 5, s. 437).

Również w języku ukraińskim możemy zauważyć dużą różnorodność form tego wyrazu: literackie *чавун* ‘żeliwo, garnek żeliwny’, *чавунний* ‘żeliwny’ (Hrinčenko, 1907–1909, t. 4, s. 442), przest. *чавунка*, *чугунка* ‘kolej żelazna’ (ESUM, 1982–2012, t. 6, s. 274), gwarowe *чагун*, *чаун*, *чагунка*, *чаунка* (ESUM, 1982–2012, t. 6, s. 274), natomiast w języku rosyjskim panuje *чугун* ‘żeliwo’ i derywaty *чугунок*, *чугунчик*, *чугунник* ‘garnek żeliwny’, ‘sagan’, *чугунный* ‘żeliwny’, *чугунка* ‘garnek’, ‘dzbanek’, ‘kolej żelazna’ (Dal, 1955–1956, t. 4, ss. 611–612).

Do gwar białoruskich i ukraińskich bezpośrednio nawiązują gwary wschodniosłowiańskie na Białostoczczyźnie, gdzie w znaczeniu ‘żelazo lane, żeliwo’ zapisano na całym terenie formy *čyh'un*, *čih'un*, *žyh'un*, nad rzekami Brzozówka i Biebrza oraz w kilku rozproszonych punktach: *čuh'un*, w Nowodworcach (punkt¹ 43): *čah'un*, sporadycznie nad Brzozówką i w Krasnoborkach (p. 7) nad Biebrzą formy z mazurzeniem: *cuh'un*, *cyh'un* (kartoteka AGWB, 1980–2012), a w znaczeniu ‘duży, u dołu zwężony garnek do gotowania’ formy: *čyh'un*, *čuh'un*, *čuh'an*, *cuh'an* i sporadycznie *cuh'ańnik*, *žyh'un*, *čihunny g'arnek* (AGWB, 1980–2012, t. 6, mapa² 188, ss. 216–219).

Dla znaczenia ‘sagan, naczynie żeliwne do gotowania potraw’ Czyżewski (Czyżewski, 1986a, m. 150) odnotowuje z gwar ukraińskich pod Włodawą tylko dwa zapisy: *čyhun* w Okunince (p. 27) i *čeyun* w Hańsku (p. 34).

Pożyczka ta została w języku polskim poświadczona w gwarach północno-wschodniej Polski oraz w polszczyźnie na Litwie, Białorusi i Ukrainie.

Jej zasięg w północno-wschodniej Polsce wyznacza SGP (SGP, 1977–2018, t. 5, s. 239). Charakterystyczne jest znaczne przemieszanie różnych form fonetycznych tej pożyczki. Pod Sejnami zapisano *š čygunu* ‘z żeliwa’, *čygun* ‘żeliwo’ (Zdancewicz, 1964, s. 238 – uważa to za pożyczkę białoruską; Zdancewicz, 1966, ss. 56, 80), „2 kilo cyny do *czuguna* się rzuca” (Ciesielski, 1968, s. 223), w Deguciach na południe od Sejn: „*čyhun* tu tak zwana żelaza”, w Pawłówce koło Krasnopola na zachód od Sejn „Garkí byli s *cygunu*”, w Łomazach na południe od Białej Podlaskiej „ten sagan s *čyyuna* może łatwo penknońć” i nieco dalej na południe w Huszczy *cyhun* ‘lane żelazo’, *cyhunny* ‘wykonany z lanego żelaza’ (Buczyński, 1967, s. 252 – uważa to za pożyczkę białoruską), a także aż w Wysoczku koło Ostrowi Mazowieckiej *cohony* pl. Należy dodać formy *čugun*, *čuyun*, *čygun* z Sokółki wymienione w maszynopisie pracy doktorskiej Bogusława Nowowiejskiego (Sawaniewska-Mochowa, 1990, s. 155).

Poza tym z gwar północno-wschodniej Polski SGP (SGP, 1977–2018, t. 5, s. 240) odnotował derywaty: *czyhuniak* (*čehuńak*) ‘garnek odlany z żeliwa’ w Miłkowicach-Maćkach pod Siemiatyczami oraz przymiotnik *czyhunny* ‘odlany z żeliwa’ z Deguć pod Sejnami (*čyhunny*), z Wierzchjedliny koło Sokółki (*čyyunny*), z miejscowości Bańki pod Bielskiem Podlaskim (*cyyunny*), w Miłkowiczach-Maćkach, Łomazach, a także w Wysoczku koło Ostrowi Mazowieckiej.

¹ Dalej: p.

² Dalej: m.

Znaczne uzupełnienie i rozszerzenie zasięgu tej pożyczki przynosi późniejsza praca Rembiszewskiej (Rembiszewska, 2002, ss. 118, 156), w której znajduje się mapa wyznaczająca zachodni i południowy zasięg pożyczki *czugun* za pomocą izoglosy przebiegającej przez miejscowości: Grabówka koło Zambrowa (p. 638 według numeracji *Atlasu gwar polskich* Karola Dejny – Dejna, 1998–2002), Ołdaki koło Czyżewa (p. 646), Kosiorki koło Ciechanowca (p. 651), Łopusze koło Drohiczyzna (p. 658) i Mielnik nad Bugiem (p. 659). Ponadto z Knyszyna pochodzą zapisy Kudzinowskiego *cyhun*, *ćihun*, *cyhunny garnek* (Rembiszewska, 2006, ss. 33, 94, 193; 2007, ss. 26, 30, 126).

Zasób form i miejsc występowania dopełnia słownik podlaski. Zapisano tam: *ciugon* ‘żeliwo’, *ciugonny* ‘wykonany z lanego żelaza’ ze wsi Białe pod Czyżewem na pograniczu Mazowsza i Podlasia (Nieniałowski, 1995) i *cyhun* z polskich zapisów w Niemirowie nad Bugiem (Janiak, 1995, s. 65), *czuhuńczyk* ‘żeliwny garnek’ z Supraśla pod Białymstokiem (Załęski) (por. *RóżnSłow*, 2015, s. 283).

Według Kosteckiej-Sadowej (Kostecka-Sadowa, 2015, s. 233) pożyczkę tę (bez podania określonej formy) zanotowano ponadto w Wierzchjedlinie koło Sokółki, Dobrzyniewie koło Białegostoku i w Budach koło Bielska Podlaskiego. Na podstawie *Atlasu gwar polskich i ukraińskich okolic Włodawy Czyżewskiego* badaczka lokalizuje ją też pod Włodawą, ale wynika to z nieporozumienia, bo zapisy tego wyrazu oznaczone na mapie prostokątami pochodzą z miejscowych dialektów ukraińskich (por. wyżej), natomiast w materiałach polskich (z narysowanymi kółkami) wyrazu tego nie ma (Czyżewski, 1986a, m. 150 ‘sagan’).

W polskim języku ogólnym pożyczka ta pojawia się zupełnie wyjątkowo. Sawaniewska-Mochowa (Sawaniewska-Mochowa, 1990, s. 155) znalazła ją u XIX-wiecznych autorów kresowych: *czuhunny* ‘żelazny, twardy’ u Słowackiego (Jurkowski, 1974, s. 117) i *czuhunny* ‘z lanego żelaza’ u T. T. Jeża (Doroszewski, 1949, s. 31).

Natomiast od dawna zapożyczenie to znane jest polszczyźnie wileńskiej, por. Sawaniewska-Mochowa (Sawaniewska-Mochowa, 1990, s. 155) i Kurzowa (Kurzowa, 1993, s. 346). Karłowicz w swoim *Podręczniku* zapisał: *czuhun*, *czuhunny*, *czuhunka* ‘lane, lite żelazo, surowiec’, ‘surowcowy’, ‘kolej żelazna, droga żelazna’ (Karłowicz, 1984, s. 37), jako prowincjonalizm litewski podają *czuhun* Walicki (Walicki, 1886, s. 12) oraz Łętowski (Łętowski, 1915, s. 31), ponadto frazy „Nabili mu czerepów z *czyhunu*” użył Stanisław Bielikowicz (Bielikowicz, 1975, s. 73), urodzony w Meleganach koło Święcian na Wileńszczyźnie i przebywający w latach okupacji na Białorusi. Turska (Turska, 1982, s. 74) występujące na Wileńszczyźnie formy *ćyhun*, *ćygun* ‘kocioł z lanego żelaza’, *ćyhunek* uważa za pożyczki brus. *ćyhun*, z tym że formę *ćygun* przypisuje wpływowi dialek-

talnego litewskiego *čýgūnas* (Turska, 1982, s. 81/8d, 22d). Z Litwy podawał *czuhun* i *czyhun* ‘lane żelazo’, *czuhunny* ‘z lanego żelaza’, *czuhunka* i *czyhunka* ‘kolej żelazna’ również SGPK (SGPK, 1900–1911, t. 1, s. 290).

Pożyczka ta jest też szeroko znana w gwarach polskich na Wileńszczyźnie. Zdaniukiewicz (Zdaniukiewicz, 1972, s. 137) zapisał w Łopatowszczyźnie koło Turgiel nad granicą białoruską *čyy'un*, *čyyun* ‘żeliwo’, „s *čyy'una* jest m^lañeś (‘kierat’)” i *čyy'unny* ‘zrobiony z czyhunu’, a Rieger, Masojć, Rutkowska (Rieger i in., 2006, s. 170): *czygun* ‘garnek żeliwny’ w Wirszuliskach i Widugirach, *czyhunowy* ‘żeliwny’ w Świętnikach, *czyhunny* ‘ts.’ w Landwarowie oraz *czyhun* w Świętnikach i Landwarowie. Rieger (Rieger, 2006, s. 109) widzi tu pożyczkę brus. *чыгун*, a formy z *g* przypisuje polonizacji fonetycznej.

Poza tym sporadycznie notowano tę pożyczkę w polskich gwarach kresowych na Białorusi w okolicach Dryświat, Gajd i Widz: *czyh'un* w znaczeniu ‘żeliwo’ i ‘garnek żeliwny’ oraz *czuhunny* ‘z lanego żelaza’ (Rieger, 2014, s. 86) i u przesiedleńców z Polesia „Gark' i *čyhuny* ušeńże stojo” (SGP, 1977–2018, t. 5, s. 239) oraz na Ukrainie w okolicach Kamieńca Podolskiego: *czahun*, *czahunok*, *czuhun*, *czuhunok* (SGP, 1977–2018, t. 5, s. 239; SGPK, 1900–1911, t. 1, s. 290). Kostecka-Sadowa (Kostecka-Sadowa, 2008, s. 147) ma poza tym z własnych zapisów z Mościsk nad granicą polską koło Przemyśla: *czuhun* ‘żeliwo’, „bańak zrobjony z *čuyunu*” i „*czuhunny* baniak”.

Omawiana pożyczka, wykazująca wielką różnorodność postaci, ma różne źródła. Formy z nagłosowym *czy-* zostały przejęte z białoruskiego, rzadkie formy z nagłosowym *cza-* pochodzą z ukraińskiego, natomiast formy z nagłosowym *czu-* mogą mieć źródło białoruskie, ukraińskie lub rosyjskie. Niewykluczone, że formy ze spółgłoską *-g-* powstały w wyniku polonizacji fonetycznej występującego w języku białoruskim i ukraińskim obcego nam *-h-*, ale możliwy jest również bezpośredni wpływ rosyjski.

Rzadkie wprawdzie relikty na głębokim Mazowszu świadczą o dawniej szerokim zasięgu tej pożyczki w gwarach polskich.

Wyrazy *czugun*, *czugunka* pojawiają się w onomastyce literackiej (główny bohater powieści Haliny Auderskiej *Ptasi gościniec* zostaje wywieziony w czasie II wojny światowej na Syberię i tam trafia do kołchozu *Czugunka*) oraz jako wyrazy-cytaty w literaturze wspomnieniowej dotyczącej zesłań na Syberię („Niet, nie puszczu (nie puszcze) – powiada pijany polikier – tam *czugunka* (kolej żelazna), wsiądziecie i uciekniecie, a mnie pociągną” – Koszutski, 1928, s. 110; „Nie bardzo wiedziałem, po co ten *czugun* tutaj, skoro piec piekarski u dziadków nie był rozpalony” – Łuczkiwicz, 2007).

Połonik, opołonik ‘warząchew, łyżka wazowa’

Ze względu na występujący tu pełnogłos jest to niewątpliwie pożyczka wschodniosłowiańska. Dalsza etymologia budziła wątpliwości: Vasmer ESRJ z zastrzeżeniem zestawiał z ukr. *палáти* ‘przewiewać’ (Vasmer ESRJ, 1964–1973, t. 4, s. 164), ESBM z *пол* ‘połowa’ (ESBM, 1978–2017, t. 1, s. 120). Zadowolająco *połonik* objaśnił dopiero ESUM, łącząc go z psł. **полъ* ‘czerpak’: **pelti* ‘czerpać, wyczerpywać’ (ESUM, 1982–2012, t. 4, s. 499).

Wyraz znany jest powszechnie w językach wschodniosłowiańskich, por. brus. *апалóнік* (ESBM, 1978–2017, t. 1, s. 120; SPZB, 1979–1986, t. 1, s. 83; TSBM, 1977–1984, t. 1, s. 242), *палóнік* (ESBM, 1978–2017, t. 8, s. 133; SPZB, 1979–1986, t. 3, s. 363; TSBM, 1977–1984, t. 3, s. 639), sporadycznie *палóднік* ‘warząchew’, ‘łyżka wazowa’ (SPZB, 1979–1986, t. 3, s. 362), ukr. *полóник*, *ополóник*, dial. *полóдник*, *пубóмняник* ‘ts.’ (ESUM, 1982–2012, t. 4, s. 499), *полóник*, *ополóник* (Hrinčenko, 1907–1909, t. 3, ss. 287, 59), *ополóник*, *полóник* (SUM, 1970–1980, t. 5, s. 721, t. 7, s. 94), ros. dial. (głównie na południe od Moskwy) *полóник*, *полóнник* ‘ts.’ (SRNG, 1965–2019, t. 29, s. 112). W języku rosyjskim dominuje jednak *полóвник* (od 1688 r.; por. SRJ XI–XVII, 1975–2011, t. 16, s. 233) i *уполóвник*, dial. *уполóвня* ‘ts.’ (Dal, 1955–1956, t. 3, s. 254 s.v. *полá*, t. 4, s. 503). Zasięgu nazwy *полóвник* w gwarach rosyjskich nie znamy, ponieważ SRNG – jako słownik dyferencyjny – jej nie notuje.

Bezpośrednio do gwar białoruskich i ukraińskich nawiązują gwary wschodniosłowiańskie na Białostocczyźnie. W kartotece atlasu tych gwar występują tu powszechnie formy *apoł’ońnik*, *opoł’ońnik*, *opoł’onyk*, *upuł’onyk* (AGWB, 1980–2012, t. 1, s. 93, kartoteka, pytanie XIV 93 ‘warząchew’). Ciekawe, że formy bez protetycznego *o-* zapisano zaledwie w kilku punktach atlasu (72, 81, 108, 111 i obocznie 61, 100).

W języku polskim nazwa ta występuje w gwarach na pograniczu wschodnim oraz na Litwie i w polszczyźnie używanej na Białorusi, por. Kostecka-Sadowa (Kostecka-Sadowa, 2015, ss. 248, 257, 259, 260).

Na pograniczu wschodnim nazwa ta nawiązuje bezpośrednio do dialektów białoruskich i ukraińskich. Zdancewicz zanotował z polskich gwar pod Sejnami *pałońnik* ‘warząchew’ (Zdancewicz, 1964, ss. 242, 1966, ss. 32, 82), określając go jako pożyczkę białoruską, kartoteka SGP z Wierzchjedliny koło Sokółki ma *opołońnik*, a słownik podlaski (RóżnSłow, 2015, s. 253): spod Sokółki *apłońnik* (B. Nowowiejski), z Supraśla *apałońnik* (W. Załęski), z okolic Knyszyna *połońnik*

(Cz. Kudzinowski; Rembiszewska, 2007, s. 42, 180 widzi tu pożyczkę wschodniosłowiańską) i z Niemirowa nad Bugiem *upołóńnik* (B. Janiak, a jako ukraińskie *puł'onyk*, *upuł'onyk*), kartoteka SGP z Bud koło Bielska Podlaskiego *opołóńnik*.

Cyran w Lipnie i Kornicy koło Łosic odnotował uważany za pożyczkę ukraińską *opołóńnik* 'warząchew' (Cyran, 1960, ss. 66, 227), Czyżewski jako ukrainizmy podaje z Łomaz koło Białej Podlaskiej *opołóńnik* (Czyżewski, 1976, s. 115) i spod Włodawy: *opołóńnik* (z Dubicy), *opołonyk* i *opołonek* (z Przechodu) oraz *opołonek* (z Janówki i z Hołowna), natomiast z gwar ukraińskich tego terenu *opoł'onyk* (Czyżewski, 1986b, s. 96). W Bohatyrowiczach nad Niemnem zanotowano *apołonik* (Grek-Pabisowa i in., 1998, s. 265).

Szeroki zasięg ukrainizmu *opołonik* 'duża drewniana łyżka kuchenna' na północno-wschodniej Lubelszczyźnie wyznacza na mapach za pomocą izoglosy Pelcowa w kilku swoich opracowaniach (Pelcowa, 1994, m. XIV, s. 86, 1997, m. IV, s. 211 i na mapach punktowych: 2001, m. 81, s. 187 i SGL, 2012–2019, t. 6, m. 59, s. 371; w okolicach Białej Podlaskiej jako 'mątewka' i 'drewniana łopatka do mieszania gotujących się potraw'). Na zachodzie i południu zasięg ten wyznaczają miejscowości: Sitno koło Białej Podlaskiej (10), Kozły (16), Dubica (23, w kartotece SGP też z pobliskich wsi Horodyszczce i Wiśnice), Dawidy (29), Motwica (30), Lubień (41), Kulczyn (56), Stulno (58), Wólka Czułczycka (74) i Brzeźno koło Chełma (75). W kartotece SGP jest jeszcze *połóńnik*, *połomnik* 'warząchew' z miejscowości Strachosław na południe od Chełma (zapis Wojciecha Górniego), a SGPK (SGPK, 1900–1911, t. 4, s. 241) podaje spod Chełma *połonok* 'warząchew'.

Z Wileńszczyzny notował już Walicki: „*połonik* – na Litwie tak się nazywa warząchew, łyżka duża z długą rękojęcią. Wyraz pokrewny z ros. *уполóвник*” (Walicki, 1886, s. 283). Kurzowa (Kurzowa, 1993, s. 409) odnotowała ją ponadto w publikacji wspomnianego już Stanisława Bielikowicza, urodzonego w Meleganach koło Święcian na Wileńszczyźnie i przebywającego w latach okupacji na Białorusi, a dla mowy Wilna w okresie międzywojennym – świadectwem własnym od informatora. Z Wilna formy *połodnik* lub *połonnik* poświadczyła też Ehrenkreutzowa (Baudouin de Courtenay Ehrenkreutzowa, 1930, s. 178; kartoteka SGP). Poza tym Zdaniukiewicz (Zdaniukiewicz, 1972, s. 183) zanotował *pał'oniuk* 'łyżka wazowa' z Łopatowszczyzny koło Turgiel nad granicą białoruską. Nowowiejski (Nowowiejski, 2000/2010, ss. 279, 281) występujące na Wileńszczyźnie formy *połonik* i *apołonik* uważa za przejęte z języka białoruskiego. Nazwa *pałodniuk* 'łyżka wazowa' zachowała się wśród mieszkańców Choszczna na Pomorzu Zachodnim, którzy przenieśli się z Wileńszczyzny (Węgorowska, 2000, s. 97).

Szczególnie liczne poświadczenia dla form *połonik*, dem. *połoniczek* z terenu Litwy podają Rieger, Masojć, Rutkowska (Rieger i in., 2006, s. 324): spod Wilna (Wirszuliszki, Świętniki, Landwarów), spod Solecznik (Janczuny), z północy spod Jeziorosów (Smołwy, Traczuny), a także z Kowieńszczyzny (Ragoże, Lepy). Jako wyraz znany z Litwy podają *połonik* ‘warząchew’ SWil (SWil, 1861, t. 2, s. 1113) i SGPK (SGPK, 1900–1911, t. 4, s. 241). SW (SW, 1908–1927, t. 3, s. 807, t. 4, s. 548) uznaje *opołonik*, *połonik* i *połonnok* ‘warząchew’ za gwarowe.

Wyraz ten jest znany również w gwarach polskich na Braśławszczyźnie. Rieger podaje: z okolic Dryświat, Gajd i Widz formę *połodnik*, spod Smołów *połownik* (Rieger, 2014, s. 203), zaś Smułkowa: spod Widz *pałojnik*, *połojnik* i *pałownik*, ze Słabodki na północ od Braśławia *pałoiik* (Smułkowa, 2009, ss. 295, 701). Poza tym SGPK ma z Grodzieńszczyzny *opołonik* (SGPK, 1900–1911, t. 3, s. 457), a Lewaszkiewicz z języka przesiedleńców spod Nowogródka: *apałonik* ‘warząchew, chochła’ (Lewaszkiewicz, 2015, s. 392) i *połonik* ‘łyżka wazowa’ (Lewaszkiewicz, 2015, s. 426).

Jak widać, pożyczka ta była szerzej znana jedynie w polszczyźnie wileńskiej oraz w gwarach polskich Braśławszczyźnie na Białorusi. Na pograniczu wschodnim występuje jedynie w gwarach na terenie wąskiego pasa pogranicznego na Białostocczyźnie i Lubelszczyźnie. Jej zasięg jest tam zapewne dawny.

Wykaz skrótów

- AGWB – *Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostocczyzny* (Glinka i in., 1980–2012).
Dal – *Толковый словарь живого великорусского языка* (Даль, 1955–1956).
ESBM – *Этымалагічны слоўнік беларускай мовы* (Мартынаў & Цыхун, 1978–2017).
ESUM – *Етимологічний словник української мови* (Мельничук, 1982–2012).
Hrinčenko – *Словарь української мови* (Грінченко, 1907–1909).
RóżnSłow – *Różnojęzyczne słownictwo gwarowe Podlasia, Suwalszczyzny i północno-wschodniego Mazowsza* (Maryniakowa i in., 2015).
SGL – *Słownik gwar Lubelszczyzny* (Pelcowa, 2012–2019).
SGP – *Słownik gwar polskich* (Karaś i in., 1977–2018).
SGPK – *Słownik gwar polskich* (Karłowicz, 1900–1911).
SPZB – *Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча* (Мацкевіч 1979–1986).
SRJ XI–XVII – *Словарь русского языка XI–XVII вв.* (Барухударов i in., 1975–2011).
SRNG – *Словарь русских народных говоров* (Филин i in., 1965–2019).

- SUM – *Словник української мови* (Білодід, 1970–1980).
SW – *Słownik języka polskiego* (tzw. *Słownik warszawski*) (Karłowicz i in., 1908–1927).
SWil – *Słownik języka polskiego* (tzw. *Słownik wileński*) (Zdanowicz i in., 1861).
TSBM – *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы* (Атраховіч, 1977–1984).
Vasmer ESRJ – *Этимологический словарь русского языка* (Фасмер, 1964–1973).

Bibliografia

- Baudouin de Courtenay Ehrenkreutzowa, C. (1930). Kilka uwag i wiadomości o etnografii woj. wileńskiego. W S. Kościałkowski (Red.), *Wilno i ziemia wileńska: Zarys monograficzny* (T. 1, ss. 173–218). Wojewódzki Komitet Regionalny.
- Bielikowicz, S. (1975). *Wincuk gada. Pojezierze*.
- Buczynski, M. (1967). Wschodniosłowiańskie wpływy językowe w gwarze wsi Huszcza powiat Biała Podlaska. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia*, 10(22), 223–256.
- Ciesielski, Z. (1968). Z badań nad garncarstwem ludowym w województwie białostockim. *Lud*, 1968(52), 209–250.
- Cyran, W. (1960). *Gwary polskie w okolicach Siedlec*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Czyżewski, F. (1976). Wpływy ukraińskie w gwarze osady Łomazy powiat Biała Podlaska. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 15, 105–118.
- Czyżewski, F. (1986a). *Atlas gwar polskich i ukraińskich okolic Włodawy*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Czyżewski, F. (1986b). Zapożyczenia ukraińskie w gwarach b. powiatu włodawskiego. W J. Rieger & W. Werenicz (Red.), *Studia nad polszczyzną kresową* (T. 4, ss. 81–107). Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Dejna, K. (1998–2002). *Atlas gwar polskich*. Upowszechnianie Nauki – Oświata.
- Doroszewski, W. (1949). *Język T. T. Jeża (Zygmunta Miłkowskiego): Z dziejów języka polskiego XIX wieku*. Towarzystwo Naukowe Warszawskie.
- Glinka, S., Obrębska-Jabłońska, A., Siatkowski, J., & Maryniakowa, I. (Red.). (1980–2012). *Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny [AGWB]* (T. 1–10). Zakład Narodowy im. Ossolińskich; Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk; Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Grek-Pabisowa, I., Handke, K., Ostrówka, M., & Zielińska, A. (1998). *Bohatyrowicze sto lat później*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Janiak, B. (1995). *Polsko-ukraińskie związki językowe na przykładzie gwary Niemirowa nad Bugiem: Fonetyka, fonologia, słownictwo*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Jurkowski, M. (1974). Ukrainizmy w języku Juliusza Słowackiego. W S. Kozak & M. Jakóbiec (Red.), *Z dziejów stosunków literackich polsko-ukraińskich* (ss. 105–135). Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

- Karaś, M., Reichan, J., & Okoniowa, J. (Red.). (1977–2018). *Słownik gwar polskich* [SGP] (T. 1–10/1). Zakład Narodowy im. Ossolińskich; Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk.
- Karłowicz, J. (1900–1911). *Słownik gwar polskich* [SGPK] (T. 1–6). Nakł. Akademii Umiejętności.
- Karłowicz, J. (1984). Podręcznik czystej polszczyzny dla Litwinów i Petersburszczan (E. Smułkowa, Oprac.). W J. Rieger & W. Werenicz (Red.), *Studia nad polszczyzną kresową* (T. 3, ss. 33–81). Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Karłowicz, J., Kryński, A., & Niedźwiedzki, W. (Red.). (1908–1927). *Słownik języka polskiego* [SW] (T. 1–8). Nakł. prenumeratorów; Kasa im. Mianowskiego.
- Kostecka-Sadowa, A. (2008). Słownictwo gwar polskich w Mościskach i wsiach okolicznych. W J. Rieger (Red.), *Słownictwo kresowe: Studia i materiały* (ss. 113–260). Wydawnictwo DiG.
- Kostecka-Sadowa, A. (2015). *Rzeczownikowe zapożyczenia wschodniosłowiańskie w gwarach polskich*. Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk.
- Koszutski, S. (1928). *Walka młodzieży polskiej o wielkie ideały: Wspomnienia z czasów gimnazjalnych i uniwersyteckich: Siedlce, Kielce, Warszawa, Kijów, Berlin, Paryż (1881–1900)*. Skład Główny w Domu Książki Polskiej w Warszawie.
- Kurzowa, Z. (1993). *Język polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich XVI–XX w. Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”*.
- Lewaszkiwicz, T. (2015). *Język powojennych przesiedleńców z Nowogródka i okolicy*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Łętowski, A. (1915). *Miłujmy język ojczysty: Błędy nasze: Rzecz o czystości języka polskiego na Litwie*. Nakładem Księgarni Józefa Zawadzkiego.
- Łuczkiwicz, R. (2007). *W nieznanie... czyli niespodziewana podróż ze Lwowa na Syberię*. Prodoms.
- Maryniakowa, I., Rembiszewska, D. K., & Siatkowski, J. (2015). *Różnojęzyczne słownictwo gwarowe Podlasia, Suwalszczyzny i północno-wschodniego Mazowsza* [RóżnSłow]. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Nienałtowski, S. (1995). *Słownik wsi Białe w województwie łomżyńskim* [Niepublikowany maszynopis]. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk.
- Nowowiejski, B. (2010). Białorutenizmy leksykalne w polszczyźnie wileńskiej przełomu XIX i XX wieku. W B. Nowowiejski, *Z zagadnień kontaktów językowych* (ss. 273–284). Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Pelcowa, H. (1994). *Mazowizmy leksykalne w gwarach Lubelszczyzny*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Pelcowa, H. (1997). Słownictwo wschodniosłowiańskie w gwarach Polski środkowo-wschodniej w świetle związków językowych polsko-ukraińskich. W F. Czyżewski & M. Łesiów (Red.), *Ze studiów nad gwarami wschodniosłowiańskimi w Polsce* (ss. 189–211). Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Pelcowa, H. (2001). *Interferencje leksykalne w gwarach Lubelszczyzny*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Pelcowa, H. (2012–2019). *Słownik gwar Lubelszczyzny* [SGL] (T. 1–6). Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

- Rembiszewska, D. K. (2002). *Gwary nadbużańskie mazowiecko-podlaskie*. Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów.
- Rembiszewska, D. K. (2006). *Dynamika rozwoju gwary Knyszyna i okolic na Podlasiu w XX wieku*. Instytut Slavistyki Polskiej Akademii Nauk; Fundacja Slavistyczna.
- Rembiszewska, D. K. (2007). *Słownik dialektu knyżyńskiego Czesława Kudzinowskiego*. Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów.
- Rieger, J. (2006). Białorutenizmy i rusycyzmy w gwarach polskich na Litwie. W J. Rieger, I. Masojć, & K. Rutkowska (Red.), *Słownictwo polszczyzny gwarowej na Litwie* (ss. 109–115). Wydawnictwo DiG.
- Rieger, J. (2014). *Słownictwo polszczyzny gwarowej na Brzławszczyźnie*. Uniwersytet Warszawski – Wydział „Artes Liberales”; Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa.
- Rieger, J., Masojć, I., & Rutkowska, K. (2006). *Słownictwo polszczyzny gwarowej na Litwie*. Wydawnictwo DiG.
- Sawaniewska-Mochowa, Z. (1990). *Poradnik Jana Karłowicza jako źródło poznania potocznej polszczyzny północnokresowej: Słownictwo*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Sękowski, P. (1995). U źródeł odlewnictwa żeliwa: 1. Chiny. *Przegląd Odlewnictwa*, 1, 20–32.
- Smułkowa, E. (Red.). (2009). *Brzławszczyzna: Pamięć i współczesność. T. 2: Słownictwo dwujęzycznych mieszkańców rejonu (Słownik brzławski)*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Turska, H. (1982). O powstaniu polskich obszarów językowych na Wileńszczyźnie. W J. Rieger & W. Werenicz (Red.), *Studia nad polszczyzną kresową* (T. 1, ss. 19–121). Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Walicki, A. (1886). *Błędy nasze w mowie i piśmie ku szkodzie języka polskiego popełniane oraz prowincjonalizmy* (wyd. 3). Gebethner i Wolff.
- Wasilewski, P. (2001). Odlewnictwo jako jedna z najstarszych metod wytwarzania. *Archiwum Odlewnictwa*, 1(1/2), 9–38.
- Węgorowska, K. (2000). *Słownictwo wileńskie na Pomorzu Zachodnim*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego.
- Węgorowska, K. (2004). *Językowe świadectwa kultury i obyczajowości Kresów Północno-Wschodnich*. Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego.
- Zdancewicz, T. (1964). Wpływy litewskie i wschodniosłowiańskie w polskich gwarach pod Sejnami. *Acta Baltico-Slavica*, 1, 227–246.
- Zdancewicz, T. (1966). *Wpływy białoruskie w polskich gwarach pod Sejnami*. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk.
- Zdaniukiewicz, A. A. (1972). *Gwara Łopatowszczyzny: Fonetyka, fleksja, słownictwo*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Zdanowicz, A., Bohusz Szyszko, M., & Filipowicz, J. (1861). *Słownik języka polskiego [SWil]* (T. 1–2). M. Orgelbrand.

- Атраховіч, К. К. (Red.). (1977–1984). *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы* [TSBM] (Т. 1–5). Беларуская советская энциклопедія.
- Бархударов, С. Г., Филин, Ф. П., Шмелев, Д. Н., Богатова, Г. А., & Крысько, В. Б. (Red.). (1975–2011). *Словарь русского языка XI–XVII вв.* [SRJ XI–XVII] (Т. 1–29). Наука.
- Білодід, І. К. (Red.). (1970–1980). *Словник української мови* [SUM] (Т. 1–11). Наукова думка.
- Грінченко, Б. (1907–1909). *Словарь української мови* [Hrinčenko] (Т. 1–4). Видавництво Академії наук Української РСР.
- Даль, В. (1955–1956). *Толковый словарь живого великорусского языка* [Dal] (Т. 1–4). Государственное издательство иностранных и национальных словарей.
- Мартынаў, В. У., & Цыхун, Г. А. (Red.). (1978–2017). *Этымалагічны слоўнік беларускай мовы* [ESBM] (Т. 1–14). Навука і тэхніка.
- Мацкевіч, Ю. Ф. (Red.). (1979–1986). *Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча: У пяці тамах* [SPZB] (Т. 1–5). Навука і тэхніка.
- Мельничук, О. С. (Red.). (1982–2012). *Етимологічний словник української мови* [ESUM] (Т. 1–6). Наукова думка.
- Фасмер, М. (1964–1973). *Этимологический словарь русского языка* [Vasmer ESRJ] (О. Н. Трубачев, Тлум. & Узур.; Т. 1–4). Прогресс.
- Филин, Ф. П., & Сороколетов, Ф. П. (Red.). (1965–2019). *Словарь русских народных говоров* [SRNG] (Т. 1–51). Наука.

Bibliography (Transliteration)

- Atrakhovich, K. K. (Ed.). (1977–1984). *Tlumachal'ny sloŭnik belaruskaj mowy* [TSBM] (Vols. 1–5). Belorusskaia sovetskaia èntsiklopediia.
- Barkhudarov, S. G., Filin, F. P., Shmelev, D. N., Bogatova, G. A., & Kryś'ko, V. B. (Eds.). (1975–2011). *Slovar' russkogo iazyka XI–XVII vv.* [SRJ XI–XVII] (Vols. 1–29). Nauka.
- Baudouin de Courtenay Ehrenkreutzowa, C. (1930). Kilka uwag i wiadomości o etnografii woj. wileńskiego. In S. Kościalkowski (Ed.), *Wilno i ziemia wileńska: Zarys monograficzny* (Vol. 1, pp. 173–218). Wojewódzki Komitet Regionalny.
- Bielikowicz, S. (1975). *Wincuk gada. Pojezierze*.
- Bilodid, I. K. (Ed.). (1970–1980). *Slovyk ukraïns'koï mowy* [SUM] (Vols. 1–11). Naukova dumka.
- Buczyński, M. (1967). Wschodniosłowiańskie wpływy językowe w gwarze wsi Huszcza powiat Biała Podlaska. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia*, 10(22), 223–256.
- Ciesielski, Z. (1968). Z badań nad gąrnarstwem ludowym w województwie białostockim. *Lud*, 1968(52), 209–250.
- Cyran, W. (1960). *Gwary polskie w okolicach Siedlec*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

- Czyżewski, F. (1976). Wpływy ukraińskie w gwarze osady Łomazy powiat Biała Podlaska. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 15, 105–118.
- Czyżewski, F. (1986a). *Atlas gwar polskich i ukraińskich okolic Włodawy*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Czyżewski, F. (1986b). Zapożyczenia ukraińskie w gwarach b. powiatu włodawskiego. In J. Rieger & W. Werenicz (Eds.), *Studia nad polszczyzną kresową* (Vol. 4, pp. 81–107). Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Dal', V. (1955–1956). *Tolkovyĭ slovar' zhivogo velikoruskogo iazyka* [Dal'] (Vols. 1–4). Gosudarstvennoe izdatel'stvo inostrannykh i natsional'nykh slovariĭ.
- Dejna, K. (1998–2002). *Atlas gwar polskich*. Upowszechnianie Nauki – Oświata.
- Doroszewski, W. (1949). *Język T. T. Jeża (Zygmunta Miłkowskiego): Z dziejów języka polskiego XIX wieku*. Towarzystwo Naukowe Warszawskie.
- Fasmer, M. (1964–1973). *Ėtimologičeskii slovar' russkogo iazyka* [Vasmer ESRJ] (O. N. Trubachev, Ed. & Trans.; Vols. 1–4). Progress.
- Filin, F. P., & Sorokoletov, F. P. (Eds.). (1965–2019). *Slovar' russkikh narodnykh govorov* [SRNG] (Vols. 1–51). Nauka.
- Glinka, S., Obrębska-Jabłońska, A., Siatkowski, J., & Maryniakowa, I. (Eds.). (1980–2012). *Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny* [AGWB] (Vols. 1–10). Zakład Narodowy im. Ossolińskich; Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk; Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Grek-Pabisowa, I., Handke, K., Ostrówka, M., & Zielińska, A. (1998). *Bohatyrowicze sto lat później*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Hrinchenko, B. (1907–1909). *Slovar' ukraïns'koï movy* [Hrinčenko] (Vols. 1–4). Vydavnyctstvo Akademii nauk Ukraïns'koï RSR.
- Janiak, B. (1995). *Polsko-ukraińskie związki językowe na przykładzie gwary Niemirowa nad Bugiem: Fonetyka, fonologia, słownictwo*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Jurkowski, M. (1974). Ukrainizmy w języku Juliusza Słowackiego. In S. Kozak & M. Jakóbiec (Eds.), *Z dziejów stosunków literackich polsko-ukraińskich* (pp. 105–135). Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Karaś, M., Reichan, J., & Okoniowa, J. (Eds.). (1977–2018). *Słownik gwar polskich* [SGP] (Vols. 1–10/1). Zakład Narodowy im. Ossolińskich; Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk.
- Karłowicz, J. (1900–1911). *Słownik gwar polskich* [SGPK] (Vols. 1–6). Nakł. Akademii Umiejętności.
- Karłowicz, J. (1984). Podręcznik czystej polszczyzny dla Litwinów i Petersburszczan (E. Smułkowa, Ed.). In J. Rieger & W. Werenicz (Eds.), *Studia nad polszczyzną kresową* (Vol. 3, pp. 33–81). Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Karłowicz, J., Kryński, A., & Niedźwiedzki, W. (Eds.). (1908–1927). *Słownik języka polskiego* [SW] (Vols. 1–8). Nakł. prenumeratorów; Kasa im. Mianowskiego.

- Kostecka-Sadowa, A. (2008). Słownictwo gwar polskich w Mościskach i wsiach okolicznych. In J. Rieger (Ed.), *Słownictwo kresowe: Studia i materiały* (pp. 113–260). Wydawnictwo DiG.
- Kostecka-Sadowa, A. (2015). *Rzeczownikowe zapożyczenia wschodniosłowiańskie w gwarach polskich*. Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk.
- Koszutski, S. (1928). *Walka młodzieży polskiej o wielkie ideały: Wspomnienia z czasów gimnazjalnych i uniwersyteckich: Siedlce, Kielce, Warszawa, Kijów, Berlin, Paryż (1881–1900)*. Skład Główny w Domu Książki Polskiej w Warszawie.
- Kurzowa, Z. (1993). *Język polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich XVI–XX w.* Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych “Universitas”.
- Łętowski, A. (1915). *Miłujmy język ojczysty: Błędy nasze: Rzecz o czystości języka polskiego na Litwie*. Nakładem Księgarni Józefa Zawadzkiego.
- Lewaszkiwicz, T. (2015). *Język powojennych przesiedleńców z Nowogródka i okolicy*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Łuczkiwicz, R. (2007). *W nieznanne... czyli niespodziewana podróż ze Lwowa na Syberię*. Prodoкс.
- Martynaŭ, V. U., & Tsykhun, H. A. (Eds.). (1978–2017). *Étymalahichny sloŭnik belarускаi movy [ESBM]* (Vols. 1–14). Navuka i tэхnika.
- Maryniakowa, I., Rembiszewska, D. K., & Siatkowski, J. (2015). *Różnojęzyczne słownictwo gwarowe Podlasia, Suwalszczyzny i północno-wschodniego Mazowsza* [RóżnSłow]. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Matskevich, I. F. (Ed.). (1979–1986). *Sloŭnik belaruskikh havorak paŭnochna-zakhodniai Belarusi i iae pahranichcha: U piatsi tamakh [SPZB]* (Vols. 1–5). Navuka i tэхnika.
- Mel’nychuk, O. S. (Ed.). (1982–2012). *Etymolohichnyĭ slovnyk ukraїns’koĭ movy [ESUM]* (Vols. 1–6). Naukova dumka.
- Nienałtowski, S. (1995). *Słownik wsi Białe w województwie łomżyńskim* [Unpublished manuscript]. Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences.
- Nowowiejski, B. (2010). Białorutenizmy leksykalne w polszczyźnie wileńskiej przełomu XIX i XX wieku. In B. Nowowiejski, *Z zagadnień kontaktów językowych* (pp. 273–284). Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Pelcowa, H. (1994). *Mazowizmy leksykalne w gwarach Lubelszczyzny*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Pelcowa, H. (1997). Słownictwo wschodniosłowiańskie w gwarach Polski środkowo-wschodniej w świetle związków językowych polsko-ukraińskich. In F. Czyżewski & M. Łesiów (Eds.), *Ze studiów nad gwarami wschodniosłowiańskimi w Polsce* (pp. 189–211). Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Pelcowa, H. (2001). *Interferencje leksykalne w gwarach Lubelszczyzny*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Pelcowa, H. (2012–2019). *Słownik gwar Lubelszczyzny [SGL]* (Vols. 1–6). Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Rembiszewska, D. K. (2002). *Gwary nadbużańskie mazowiecko-podlaskie*. Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów.

- Rembiszewska, D. K. (2006). *Dynamika rozwoju gwary Knyszyna i okolic na Podlasiu w XX wieku*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk; Fundacja Slawistyczna.
- Rembiszewska, D. K. (2007). *Słownik dialektu knyszyńskiego Czesława Kudzinowskiego*. Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów.
- Rieger, J. (2006). Białorutenizmy i rusycyzmy w gwarach polskich na Litwie. In J. Rieger, I. Masojć, & K. Rutkowska (Eds.), *Słownictwo polszczyzny gwarowej na Litwie* (pp. 109–115). Wydawnictwo DiG.
- Rieger, J. (2014). *Słownictwo polszczyzny gwarowej na Braślowszczyźnie*. Uniwersytet Warszawski – Wydział „Artes Liberales”; Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa.
- Rieger, J., Masojć, I., & Rutkowska, K. (2006). *Słownictwo polszczyzny gwarowej na Litwie*. Wydawnictwo DiG.
- Smułkowa, E. (Ed.). (2009). *Braślowszczyzna: Pamięć i współczesność: Vol. 2: Słownictwo dwujęzycznych mieszkańców rejonu (Słownik braślowski)*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Sawaniewska-Mochowa, Z. (1990). *Poradnik Jana Karłowicza jako źródło poznania potocznej polszczyzny północnokresowej: Słownictwo*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Sękowski, P. (1995). U źródeł odlewnictwa żeliwa: 1. Chiny. *Przegląd Odlewnictwa*, 1, 20–32.
- Turska, H. (1982). O powstaniu polskich obszarów językowych na Wileńszczyźnie. In J. Rieger & W. Werenicz (Eds.), *Studia nad polszczyzną kresową* (Vol. 1, pp. 19–121). Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Walicki, A. (1886). *Błędy nasze w mowie i piśmie ku szkodzie języka polskiego popełniane oraz prowincjonalizmy* (3rd ed.). Gebethner i Wolff.
- Wasilewski, P. (2001). Odlewnictwo jako jedna z najstarszych metod wytwarzania. *Archiwum Odlewnictwa*, 1(1/2), 9–38.
- Węgorowska, K. (2000). *Słownictwo wileńskie na Pomorzu Zachodnim*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego.
- Węgorowska, K. (2004). *Językowe świadectwa kultury i obyczajowości Kresów Północno-Wschodnich*. Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego.
- Zdanczewicz, T. (1964). Wpływy litewskie i wschodniosłowiańskie w polskich gwarach pod Sejnami. *Acta Baltico-Slavica*, 1, 227–246.
- Zdanczewicz, T. (1966). *Wpływy białoruskie w polskich gwarach pod Sejnami*. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk.
- Zdaniukiewicz, A. A. (1972). *Gwara Łopatowszczyzny: Fonetyka, fleksja, słownictwo*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Zdanowicz, A., Bohusz Szyszko, M., & Filipowicz, J. (1861). *Słownik języka polskiego* [SWiI] (Vols. 1–2). M. Orgelbrand.

Lexis of the Polish-East Slavic Borderland as a Testimony to a Multilingual Past

Summary

The importance of borderlands has been considered in many studies in various fields, both theoretical and empirical. In this study, the borderland is approached as a geographical term, an area in Poland which is located in close proximity to the eastern border. At the same time, this spatial understanding of the border area determines cultural, linguistic and ethnic borders, which are difficult to define precisely.

This article deals with the issue of difficulties in unambiguously defining the origin of certain lexemes, a fact stemming from the complicated cultural, ethnic and linguistic past of the borderlands between the West and the East Slavic regions. This has been demonstrated drawing on the example of two words: *czugun* 'cast iron', 'cast-iron pot' and *opołonik* 'large spoon, ladle'. On the one hand, they show the complexity of the multilingual past of the areas where they can be found; on the other hand, they are a testimony to old rural realities.

Leksyka na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim jako świadectwo wielojęzycznej przeszłości

Streszczenie

W wielu publikacjach badaczy z różnych dziedzin rozpatrywano znaczenie pogranicza zarówno w studiach teoretycznych, jak i w pracach empirycznych. W tekście pogranicze jest traktowane jako określenie geograficzne, obszar na terenie Polski znajdujący się w bezpośredniej bliskości granicy państwowej na wschodzie. Jednocześnie to przestrzenne rozumienie pogranicza wyznacza trudne do precyzyjnego wytyczenia granice kultur, języków i etnosów.

W artykule zajęto się problemem trudności w jednoznacznym rozstrzygnięciu pochodzenia wyrazu, które wynikają ze skomplikowanej, wspólnej przeszłości kulturowej, etnicznej oraz językowej ziem położonych na styku zachodniej i wschodniej Słowiańszczyzny. Wykazano to na przykładzie dwóch wyrazów – *czugun* ‘żeliwo’, ‘garnek żeliwny’ i *opołonik* ‘warząchew, łyżka wazowa’ – które z jednej strony pokazują uwikłanie wynikające z wielojęzycznej przeszłości terenów, gdzie występują, a z drugiej strony stanowią świadectwo dawnych realiów wiejskich.

Keywords: dialectal lexis; language contact; Polish-East Slavic borderland; multilingualism

Słowa kluczowe: leksyka gwarowa; kontakty językowe; pogranicze polsko-wschodniosłowiańskie; wielojęzyczność

(1) Dorota Krystyna Rembiszewska, Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences, Warsaw, Poland
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0339-0879>
Correspondence: dorota.rembiszewska@wp.pl

(2) Janusz Siatkowski, University of Warsaw, Warsaw, Poland
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4362-9426>
Correspondence: janusz.siatkowski@wp.pl

Authors' contribution: Concept of the study and drafting the manuscript of the introduction: Dorota Rembiszewska. Drafting the manuscript of the conclusion: Janusz Siatkowski. Data collection, extraction of study material, analysis, and drafting the manuscript of the main part of the original text: both authors.

The preparation of this article was self-financed by the authors.

Competing interests: The authors have declared that they have no competing interests.